

TASKFORCE

NALEVING LEEFTIJDGRENSEN TABAK

NIX18
NIET ROKEN - NIET DRINKEN

SAMENVATTING RAPPORT NOVEMBER 2016

WAVE 5

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Resultaten Wave 5	4
2.1	Naleving leeftijdsgrens met 17-jarigen	4
2.2	Naleving vergewisplicht met 18- en 19-jarigen	5
3	Conclusies	6
3.1	Hoe verder?.....	6

1 Inleiding

Op 1 januari 2014 is de wettelijke leeftijdsgrens voor tabaksverkoop verhoogd naar 18 jaar. Uit verschillende onderzoeken is naar voren gekomen dat de naleving van de leeftijdsgrens nog niet overal volledig plaats vindt. Teneinde een structurele verbetering van de naleving van de leeftijdsgrens bij tabaksverkoop te bewerkstelligen, hebben de brancheorganisaties NSO, BETA, BOVAG, VNPI en TZN – met (financiële) ondersteuning van de tabaksfabrikanten – de Taskforce Naleving Leeftijdsgrens Tabak (TNLT) opgericht.

Alhoewel TNLT eerst een uitgebreidere doelstelling had, zijn de activiteiten in de praktijk sterk geconcentreerd rondom de verbetering van de naleving binnen de kanalen van tabak- & gemakzaken en benzinestations. Andere benaderde kanalen en/of commerciële organisaties hebben zich uiteindelijk niet bij het initiatief van de Taskforce aan willen sluiten. Andere branches hebben zelf een duidelijke aanpak ontwikkeld, zoals de supermarkten en de automatenexploitanten. Steekproefsgewijs zijn er wel zo'n 1.400 controles uitgevoerd bij drogisten, avondwinkels, snackbars en op treinstations. Het betreft hier alleen controles op de naleving van de vergewisplicht en er vond geen terugkoppeling van de resultaten naar het individuele verkooppunt plaats.

De kern van de TNLT-activiteiten wordt gevormd door het laten verrichten van een zeer groot aantal controles binnen de tabak- & gemakzaken en de benzinestations. Verder ondersteunt TNLT deze branches met het verstrekken van informatie, coördineren van activiteiten en ontwikkelen en produceren van ondersteunende winkelmaterialen.

De belangrijkste feiten over onderzoeken op een rijtje.

- De tabak- & gemakzaken en de benzinestations zijn vanaf november 2015 tot en met begin oktober 2016 op naleving van de **vergewisplicht** (je ervan vergewissen dat iemand minimaal 18 jaar is) door 18- en 19-jarigen (10.258 bezoeken) en de naleving van de **leeftijdsgrens** door 17-jarigen (3.754 bezoeken) gecontroleerd.
- De brancheorganisaties voor tabak- & gemakzaken en voor benzinestations hebben in dezelfde periode voor een snelle terugkoppeling van de resultaten aan het individuele verkooppunt gezorgd. Hierdoor werden ondernemers direct geconfronteerd met de status van de naleving in zijn/haar winkel.
- Inmiddels zijn alle tabak- & gemakzaken en benzinestations één keer gecontroleerd op naleving van de leeftijdsgrens en twee tot drie keer op de naleving van de vergewisplicht. Hoewel de naleving van zowel de vergewisplicht als de leeftijdsgrens nog verder kan worden verbeterd, is na een jaar wel te concluderen dat de naleving structureel is verbeterd.

2 Resultaten Wave 5

In deze vijfde en laatste wave van dit jaar is met zowel 17- als 18-19-jarige mysteryshoppers gewerkt. In principe zijn nu alle tabak- en gemakzaken en benzinestations (in totaal zo'n 4.000 verkooppunten) gecontroleerd door een 17-jarige mysteryshopper. In de onderstaande tabellen worden bij de naleving leeftijdsgrens ook de cijfers van Bureau Nuchter toegevoegd.

2.1 Naleving leeftijdsgrens met 17-jarigen

tabel 1 Resultaten tabak- & gemakzaken naleving leeftijdsgrens 17-jarigen, Bureau Nuchter en TNLT

Resultaten tabak- & gemakzaken	Nuchter voorjaar 2015	TNLT Wave 2 jan/mrt 2016	Nuchter voorjaar 2016	TNLT Wave 3 apr/mei 2016	TNLT Wave 4 jun/jul 2016	TNLT Wave 5 aug/okt 2016
Controle leeftijd - niet verkocht	36,3%	56,6%	56,7%	72,2%	68,1%	66,0%
Controle leeftijd - wel verkocht	20,1%	21,3%	22,9%	16,0%	14,0%	13,5%
Geen controle - wel verkocht	43,6%	22,1%	20,4%	11,8%	17,9%	20,5%
	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Omvang steekproef	204	452	201	449	451	421

(Bronnen: TNLT en bureau Nuchter)

tabel 2 Resultaten benzinestations naleving leeftijdsgrens 17-jarigen, Bureau Nuchter en TNLT

Resultaten benzinestations	Nuchter voorjaar 2015	TNLT Wave 2 jan/mrt 2016	Nuchter voorjaar 2016	TNLT Wave 3 apr/mei 2016	TNLT Wave 4 jun/jul 2016	TNLT Wave 5 aug/okt 2016
Controle leeftijd - niet verkocht	17,8%	51,9%	52,9%	61,7%	62,6%	62,9%
Controle leeftijd - wel verkocht	11,9%	25,4%	25,9%	21,5%	16,7%	16,0%
Geen controle - wel verkocht	70,3%	22,7%	21,2%	16,8%	20,7%	21,3%
	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Omvang steekproef	101	484	104	507	526	464

(Bronnen: TNLT en bureau Nuchter)

2.2 Naleving vergewisplicht met 18- en 19-jarigen

tabel 3 Nalevingspercentage vergewisplicht in Wave 1, 2, 3 en 5*

	Wave 1		Wave 2		Wave 3		Wave 4		Wave 5	
Tabak- & gemakzaken										
Correcte naleving vergewisplicht ID gevraagd	1.090	68,7%	901	66,3%	948	71,8%			300	69,0%
ID niet gevraagd	496	31,3%	459	33,8%	373	28,2%			135	31,0%
Totaal	1.586	100%	1.360	100%	1.321	100%			435	100%
Benzinestations										
Correcte naleving vergewisplicht ID gevraagd	1.301	63,2%	974	64,6%	1.014	68,4%			314	62,2%
ID niet gevraagd	759	36,8%	534	35,4%	469	31,6%			191	37,8%
Totaal	2.060	100%	1.508	100%	1.483	100%			505	100%

Bron: Panteia

* In Wave 4 is geen controle naar de vergewisplicht gedaan.

Het nalevingspercentage vergewisplicht van de tabak- & gemakzaken schommelt in 2016 (Wave 2, 3 en 5) tussen de 66,3% (Wave 2) en de 71,8% (Wave 3). In Wave 5 zijn 435 tabak- & gemakzaken bezocht en is het totale nalevingspercentage 69%.

Het nalevingspercentage vergewisplicht voor de benzinestations ligt in 2016 (Wave 2, 3 en 5) tussen de 62,2% (Wave 5) en de 68,4% (Wave 3). In Wave 5 zijn 505 benzinestations bezocht en is het totale nalevingspercentage 62,2%.

3 Conclusies

Uit het eerste jaar (november 2015 – oktober 2016) waarin vijf waves zijn uitgevoerd om tabaksverkooppunten te controleren, blijkt dat de tabak- & gemakzaken en de benzinestations substantieel en structureel zijn verbeterd op de naleving van zowel de vergewisplicht (vergewissen van de leeftijd) als de leeftijdsgrens (nog geen 18 jaar). Dit blijkt ook uit de stijgende lijn in de Bureau Nuchter-percentages op het gebied van naleven van de leeftijdsgrens.

Ten tweede valt ook te concluderen dat de verkooppunten er nog niet zijn en dat verbetering niet overal vanzelf gaat. Eerder goed presenterende subgroepen, laten nu bijvoorbeeld een daling zien als het aankomt op de vergewisplicht. Het blijft daarom belangrijk dat zowel de tabak- & gemakzaken als de benzinestations, geholpen door de commerciële organisaties en de brancheorganisaties, zich blijven concentreren op het goed naleven van zowel de leeftijdsgrens als ook de vergewisplicht.

Verder kruipen de benzinestations qua nalevingspercentage bij zowel de leeftijdsgrens als de vergewisplicht steeds dichterbij de nalevingspercentages van de tabak- & gemakzaken.

Tot slot is het onduidelijk 'waarom' bijvoorbeeld sommige verkooppunten 'wel naar het ID vragen, maar toch verkopen aan een 17-jarige'. Om de nalevingscijfers verder te verhogen, is het van belang om achter deze redenen te komen. Op die manier kan er gerichtere actie of hulp plaatsvinden.

3.1 Hoe verder?

In het vierde kwartaal van 2016 worden de commerciële organisaties uitgebreid betrokken bij de terugkoppeling van de resultaten naar de verkooppunten op basis van een rapportage 3x-bezocht. Met name zal veel aandacht worden besteed aan die verkooppunten die inmiddels 2x of 3x fout hebben "gescoord" op de vergewisplicht en/of de leeftijdsgrens bij de mysteryshopperbezoeken.

In de volgende waves – waarvan de eerste in Q1 2017 zal plaatsvinden – is het belangrijk om redenen te achterhalen 'waarom' er bij sommige verkooppunten (soms) niet wordt nageleefd. Momenteel wordt er samen met Panteia (in samenwerking met De Onderzoeksfabriek) en de adviescommissie gekeken hoe dit het best kan worden vormgegeven.

Het mysteryshopprogramma in 2016 heeft uitgewezen een positieve bijdrage te leveren op de naleving van de leeftijdsgrens en de vergewisplicht. Ook het terugkoppelen van de (individuele) resultaten aan de verkooppunten en de frequente communicatie over 'naleving van de leeftijdsgrens' lijken hieraan sterk bij te dragen. Door het onderwerp over langere tijd actueel te houden en te herhalen, zijn inmiddels vele verkooppunten zich bewust van het belang om de leeftijdsgrens en de vergewisplicht streng na te leven.

Daarom gaat TNLT in 2017 door met het mysteryshopprogramma, zal er herhaaldelijk over het onderwerp worden gecommuniceerd en zullen overtreders ook direct op hun gedrag worden aangesproken. Op deze manier hoopt TNLT structureel bij te dragen aan een stijgende lijn in de naleving.